

rî kıymetinin akçe olarak karşılığı idi. Şam'da hayvan sürüleri ağıl olarak seçilen dağlardaki tabii barınaklarda ve mağaralarda kışlatılırdı. Karaman (Konuya) bölgesi ve İçel'de ise 300 koyuna takdir olunan ağıl resmi beş akçeydi.

Ağıl resmi, özellikle büyük miktarda koyunu bulunan konar göçer Türkmen grupları için önemli meblağlara ulaşıyordu. Bunlardan Halep Türkmenleri kışlatmak için getirdikleri her sürü için ağıl resmi olarak **yatak hakkı** adı altında o yerin sipahisine bir koyun veriyorlardı. Ancak gelip geçtikleri yerlerde bunlardan ağıl resmi alınmazdı.

Diğer taraftan bazı sancaklarda sadece koyun ve keçi için değil, bal toplamak amacıyla başka bir bölgeye götürülen arı kovanlarının durduğu yerler için alınan vergiye de ağıl resmi denirdi. Meselâ Limni adasında bu gibi yerlerden ağıl resmi olarak ikişer akçe alınırdı. Tanzimat dönemine kadar devam eden ağıl resmi uygulaması, Tanzimat'ın ilânından sonra ağnam resminin tek bir vergi haline getirilmesiyle kaldırılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

"Kānunnāme-i Āl-i Osmān" (TOEM ilâvesi, neşreden M. Ārif), İstanbul 1329, s. 62; Nicora Beldiceanu, *Code de lois coutumières de Mehmed II. : Kitāb-ı qavānīn-i ʿosmānī*, Wiesbaden 1967 (faksimile), vr. 57^b; Ö. Lütfi Barkan, *Kanunlar I*, İstanbul 1943, s. 3, 24, 45, 68, 128, 198, 218, 221, 230, 237, 239, 240, 255, 285, 302, 310, 311, 316, 328; Süleyman Südi, *Defter-i Muktesid*, İstanbul 1307, II, 115, 122; Abdurrahman Vefik, *Tekâlif Kavâidi*, İstanbul 1328-30, I, 30-31; II, 211 vd.; Hadiye Tuncer, *Osmanlı İmparatorluğunda Toprak Hukuku, Arazi Kanunları ve Kanun Açıklamaları*, Ankara 1962, s. 289, 295, 307, 353, 401, 499; Rudi Paul Lindner, *Nomads and Ottomans in Medieval Anatolia*, Bloomington 1983, s. 62; Bahaeddin Yediyıldız, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi, 1455-1613*, Ankara 1985, s. 114, 152; Neşet Çağatay, "Osmanlı İmparatorluğunda Reâyâdan Alınan Vergi ve Resimler", *DTCFD*, V (1947), s. 484-485.

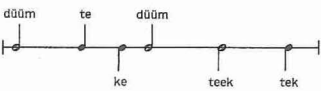

FERİDÜN EMECEN

AĞIR AKSAK

Türk müsikisi usullerinden.

Dokuz zamanlı ve altı vuruşlu, dörtlük birimle yazılan bir küçük usuldür. Şematik gösterilişi şöyledir:

Daha çok aruzun remel bahrinden seçilmiş güftelerin bestelenmesinde kullanılan bu usul, müsikî nazariyatı eser-

lerinde, **aksak*** usulünün bir mertebe ağırlığı olarak ifade edilmektedir. Ağır aksak ile ölçülmüş eserler, usulün bir özelliği olarak bazı istisnalar dışında 2 veya 4 dörtlük, genellikle de 2,5 dörtlük, "sus"larla başlar. Aynı birimle yazılmış biraz yürükçesine de "orta aksak" denir. Çoğunlukla fasıl şarkılarında, ayrıca bazı ilâhi, türkû ve ağır oyun havalarında kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

S. Ezgi, *Türk Musikisi*, II, 38-42; H. Sadettin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*, İstanbul 1968, s. 38; M. Ekrem Karadeniz, *Türk Müsikisinin Nazariye ve Esasları*, Ankara 1983, s. 42, 215; Rauf Yektâ, "La Musique Turque", *En. MDC*, V, 3040-3041.

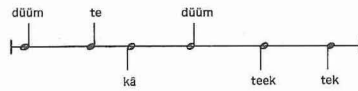

CİNUÇEN TANRIKORUR

AĞIR AKSAK SEMÂİ

Türk müsikisi usullerinden.

On zamanlı ve altı vuruşlu, dörtlük birimle yazılan bir küçük usuldür. Şematik gösterilişi şöyledir:

Çoğunlukla aruzun hezec, bazan da remel bahrinden seçilmiş güftelerin bestelenmesinde kullanılan bu usul, aksak semâi usulünün bir mertebe ağırlığı olarak ifade edilmektedir. Vezin gereği ikinci vuruşta mutlaka bir hece bulunması icap ettiğinden dolayı bu usulle ölçülen eserler genellikle ilk vuruşlarda sus veya "ah" sözü ile başlar. Daha çok ağır semâi formunda eserlerle şarkı ve ilâhilerde kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

S. Ezgi, *Türk Musikisi*, I, 77-78; II, 14, 16-17, 19; H. Sadettin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*, İstanbul 1968, s. 40; M. Ekrem Karadeniz, *Türk Müsikisinin Nazariye ve Esasları*, Ankara 1983, s. 39; Rauf Yektâ, "La Musique Turque", *En. MDC*, V, 3043.

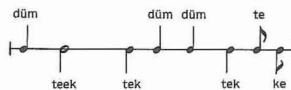

CİNUÇEN TANRIKORUR

AĞIR DÜYEK

Türk müsikisi usullerinden.

Sekiz zamanlı ve sekiz vuruşlu, dörtlük birimle yazılan bir küçük usuldür. Şematik gösterilişi şöyledir:

Bu usule Rauf Yektâ gibi bazı nazariyatçılar "çifte düyek" adını vermiş, Ezgi ve Karadeniz ise bunu düyekin ikinci mertebesi kabul etmekle beraber on altı zamanlı olarak göstermişlerdir. Aruzun recez, hezec ve remel bahirindeki güftelerin bestelenmesinde kullanılmıştır. Bazı Mevlevî âyinlerinin 1. ve 3. selâmlarında, ilâhi, peşrev, beste ve çoğunlukla şarkılarda kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

S. Ezgi, *Türk Musikisi*, II, 32, 34-36; H. Sadettin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*, İstanbul 1968, s. 37; M. Ekrem Karadeniz, *Türk Müsikisinin Nazariye ve Esasları*, Ankara 1983, s. 37; Rauf Yektâ, "La Musique Turque", *En. MDC*, V, 3036-3037.

CİNUÇEN TANRIKORUR

AĞIR SEMÂİ

Türk müsikisi formlarından.

Klasik fasılda yer alan sözlü, din dışı eserlerin büyüklerindedir. Fasıl içinde bestelerle yürük semâi arasında icra edilir. Çoğunlukla ağır aksak semâi ve aksak semâi, nâdiren de ağır sengin semâi usulleriyle bestelenir. Kaide olarak hemen her zaman terennümlüdür. Güfteli kısım aynı veya değişik usulle bestelenebilen terennümler, ilk iki mısradan sonra ve başlı başına bir bölüm teşkil edecek uzunlukta ise, form "nakış ağır semâi" adını alır. Bu durum beste ve yürük semâi formları için de geçerlidir.

Ağır semâi formundaki eserler için tasnifin büyük önem taşımadığı zamanlardan kalma bir alışkanlıkla "aksak semâi" adının kullanılması yanlıştır. Çünkü aksak semâi bir usulün, ağır semâi ise bir formun adıdır. Bu form, güfte mısralarının aynı veya değişik ezgilerle bestelenmesine, mısra tekrarlarına ve terennümlerin yerleştirildiği yerlere göre değişik beste şemaları içinde kullanılmıştır: Sayılar mısraları, büyük harfler güfteli kısımları, küçük harfler terennümleri göstermek üzere 1A+a, 2A+a, 3B+a, 4A+a veya 1A+a+B, 2A+a+B, 3C+b+B, 4A+a+B veya 1A, 2A, 3a+b+c, 4A gibi.

Değişik ağır semâi tiplerine örnek olmak üzere, Ebübekir Ağa'nın müstear makamında ve aksak semâi usulündeki "O nev-resîde nihâlim ne serv ü kâmet olur", İsmâil Dede'nin ferahnâk makamında ve ağır aksak semâi usulündeki "Dil-i bîçâreyi mecrûh eden tîğ-i nigâhındır" ve yine Dede'nin acem-aşiran